

Historisch-maatschappelijke analyse Sociale voorzieningen

Beleidsterrein:

Sociale voorzieningen, 1940-2004

Deskundige:

mw. dr. M. van der Klein, onderzoeker bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam

Werkwijze:

Aan mevrouw Van der Klein is de afbakening en het actorenoverzicht van het RIO *Sociale Voorzieningen deel 2 Een herzien institutioneel onderzoek op het beleidsterrein sociale zekerheid ten aanzien van de sociale voorzieningen, (1940) 1996-2004* (concept 2004) alsmede het vragenformulier HMA toegestuurd.

Datum:

Op 23 maart 2005 is op het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam een interview gehouden met mevrouw Van der Klein aan de hand van het vragenformulier HMA.

Historisch-maatschappelijke analyse (HMA)

Algemene opmerkingen over de afbakening en het actorenoverzicht

Mevrouw Van der Klein vindt de inleiding over de afbakening en de ontwikkeling van het beleidsterrein nogal verwarrend.

De inleiding sluit niet of nauwelijks aan bij de traditionele indeling van de sociale zekerheid in werknemersverzekeringen, volksverzekeringen en sociale voorzieningen, zie bijvoorbeeld Vrooman, "Sociale Zekerheid" in het *Compendium voor politiek en samenleving in Nederland*. Bovendien staat in de inleiding een aantal fouten. Zo is de Ziektewet die in werking is gegaan, niet van 1913, maar van 1929.

Door de brede opzet van de inleiding is het doel en het feitelijke onderwerp van het onderzoek onduidelijk: gaat het om regelingen als "laatste vangnet" of om werkvoorzieningen? De bespreking van bijvoorbeeld de Werkverschaffing, de Melkert-/ID-banen en de Jeugdwerkgarantiewet behoren feitelijk tot het beleidsterrein van het arbeidsvoorzieningenbeleid.

Het fiscale stelsel waarover gesproken wordt, maakt wel deel uit van de inrichting van de verzorgingsstaat, maar vormt feitelijk geen onderdeel van sociale zekerheid.

Voor de helderheid verdient het aanbeveling om expliciet te specificeren welke onderdelen wel en welke niet in het onderzoek zijn betrokken, en waarom. Hetzelfde geldt voor de actoren die in het actorenoverzicht zijn opgenomen (zijn de opsommingen van de stichtingen en de commissies uitputtend?).

Meer aandacht voor het bewaren van uitvoeringsneerslag

Mevrouw Van der Klein wijst erop dat het onderzoek wel erg is toegespitst op wet- en regelgeving en de totstandkoming daarvan, en dat de uitvoering nagenoeg ontbreekt.

Zij pleit er dan ook voor om van de aanwezige uitvoeringsdossiers op het beleidsterrein in ieder geval een steekproef te bewaren. Ze denkt daarbij aan de dossiers van de Sociale Verzekeringsbank en de Centrale Raad van Beroep. En tevens aan het bewaren van de uitvoeringsadministratie die de neerslag vormt van de uitoefening van de taak als beroepsinstantie van de Minister van Sociale Zaken bij een negatieve beslissing door de gemeente op een aanvraag voor een uitkering op grond van de BKR of de WSW.

Voor het ruimhartig(er) bewaren van archiefbescheiden over uitvoering op het beleidsterrein sociale voorzieningen, is een aantal redenen aan te voeren:

- de wet vertelt niet alles over wat er daadwerkelijk gebeurde. Om na te kunnen gaan hoe wetgeving in de praktijk uitpakte, moeten uitvoeringsarchieven bewaard blijven;
- verschillende uitvoeringsorganisaties binnen de sociale zekerheid konden gebruik maken van hun discretionaire bevoegdheid om in bepaalde gevallen anders te handelen dan op basis van wetgeving zou moeten;
- door het vernietigen van veel van het archiefmateriaal dat betrekking heeft op de uitvoering, wordt historisch onderzoek zoals dat nu veel naar de negentiende eeuw wordt gedaan, voor de late twintigste en de eenentwintigste eeuw onmogelijk;
- informatie met betrekking tot de uitvoering brengt de wet tot leven en laat het concrete leven achter de wet zien. Daar is de wetgeving ook voor bedoeld;
- uitvoering van de wetgeving biedt inzicht in de geschiedenis van het Nederlandse poldermodel.

Groepsregelingen

Regelgeving met betrekking tot verschillende groepen wordt aan de orde gesteld. Mevrouw Van der Klein vraagt zich af wat de ratio is achter de nu wel genoemde groepsregelingen. Ontbreken er regelingen voor andere groepen? Kan gegarandeerd worden dat er geen groepen vergeten worden?

De redentatie achter het wel of niet kiezen voor de een of de ander ontbreekt, en is bovendien niet consistent met eerdere vermeldingen over wie wel en niet opgenomen zijn in het onderzoek. Mevrouw Van der Klein mist wel een aantal groepen: repatrianten (alleen Ambonezen worden genoemd), rondtrekkende volkeren, meewerkende echtgenotes (boerinnen, vrouwen van kleine zelfstandigen). Historisch gezien bestaat er volgens haar geen reden voor deze keuzes. Wanneer er archiefbescheiden zijn, is het van belang om in ieder geval een deel van het materiaal met betrekking tot elke specifieke groep te bewaren.

Niet-overheidsorganen als uitvoerders van sociale voorzieningen

Vanuit haar expertise op het brede veld van de sociale verzekeringen, wijst Van der Klein op de rol die uitvoerders die geen overheid(sorgaan) zijn, kunnen spelen. Deze bedrijfsverenigingen werden wel erkend door de overheid als uitvoerders van sociale zekerheid, maar behoren niet daadwerkelijk tot de overheid. De interesse van historici voor hun archieven is uitermate groot. Er is weinig terug te vinden aan bijvoorbeeld jaarverslagen, regels etc. Archiefbescheiden van bedrijfsverenigingen zijn met name interessant vanwege de grote discretionaire ruimte die zij hadden, bijvoorbeeld met betrekking tot eigen rechtspraak. Bedrijfsverenigingen hadden hun eigen scheidsgerechten. Het gaat daarbij om zaken die buiten het blikveld van de overheidsorganen op het beleidsterrein (Raad van Arbeid, Raad van Beroep, Centrale Raad van Beroep) vallen.

Van der Klein kan zich voorstellen dat dergelijke organen tevens op het beleidsterrein sociale voorzieningen actief zijn geweest, en zou graag zien dat archiefmateriaal hiervan bewaard wordt. De verschillende Stichtingen die in het onderzoek worden besproken zijn mogelijk vergelijkbaar met deze bedrijfsverenigingen. De vraag is dan wel of de opsomming van de stichtingen in het actorenoverzicht uitputtend is.

Inspectie voor Werk en Inkomen – College van Toezicht voor Sociale Verzekeringen

De IWI, ingesteld in 2002, is opgenomen in het actorenoverzicht, maar haar rechtsvoorgangers (bijvoorbeeld het Ctsv) zijn niet vermeld.

Mevrouw Van der Klein is verbaasd dat het Ctsv in het onderzoek ontbreekt. Gezien de problemen die er rondom het Ctsv zijn geweest in de periode waarover het onderzoek handelt (parlementaire enquête), acht zij het van groot belang om de archieven van het Ctsv (deels) te bewaren.

Sociaal Economische Raad

De SER wordt genoemd in het actorenoverzicht. Mevrouw Van der Klein vraagt zich af of de notulen van de hoorzittingen van de SER ook bewaard worden. Zij raadt het bewaren van archiefbescheiden over dergelijke inspraakmomenten van burgers aan, want dit kan voorzien in een minder lineaire geschiedschrijving van de twintigste eeuw.

Welke zaken/ontwikkelingen/gebeurtenissen missen?

- de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet ontbreekt. Waarom is deze niet in het onderzoek opgenomen?
- is de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten wel of niet opgenomen in het onderzoek?
- Koppelingswet; discussie over de koppeling van de bijstands-uitkeringen aan de lonen.

Wie weet nog meer over het beleidsterrein?

- mw. dr. L.A. van der Valk, docent aan de Faculteit Historische en Kunstwetenschappen, Erasmus Universiteit Rotterdam;
- prof. dr. M.H.D. van Leeuwen, onderzoeker bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam en bijzonder hoogleraar Historische Sociologie aan de Universiteit Utrecht;
- dr. A.C.M. Kappelhof, onderzoeker bij het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis te Den Haag.

Verdere literatuur

Artikel "Sociale Zekerheid" van J.C. Vrooman in het *Compendium voor politiek en samenleving in Nederland*. Deel III